

บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลาที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

นางสาวศุภางค์ ศุภพันธ์มณี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-334-860-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 19233413

THE ROLE AND LINKAGE OF FISHING PORT FOR URBAN DEVELOPMENT
OF SAMUT SAKHON

Miss Supang Supapunmanee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning in Urban Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-334-860-3

ศุภางค์ ศุภพันธุ์มณี : บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลาที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร.
(THE ROLE AND LINKAGE OF FISHING PORT FOR URBAN DEVELOPMENT OF SAMUT
SAKHON) อ. ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์, 166 หน้า. ISBN 974-
334-860-3.

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาสะพานปลาให้เหมาะสมกับ
การพัฒนาเมืองสมุทรสาคร โดยศึกษาศักยภาพของสะพานปลาที่มีผลต่อพื้นที่เมือง ทั้งในด้านกายภาพ
เศรษฐกิจและสังคม 2) เพื่อให้ทราบบทบาทหน้าที่ของสะพานปลา รวมถึงความสัมพันธ์ของสะพานปลา
กับการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

จากการศึกษาพบว่า เมืองสมุทรสาครมีศักยภาพในด้านการประมงสูง เพราะมีลักษณะภูมิประเทศที่
เอื้ออำนวย ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมง ซึ่งถือเป็นเศรษฐกิจหลักสาขาหนึ่งที่สามารถ
สร้างรายได้ให้กับจังหวัด สะพานปลาสมุทรสาครมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการขนถ่ายและซื้อขาย
สัตว์น้ำที่สำคัญระดับจังหวัดและประเทศ มีบรรดาพ่อค้าทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงมารับซื้อสัตว์น้ำ
เพื่อนำไปจำหน่ายสู่ผู้บริโภค รวมทั้งตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มารับซื้อสัตว์น้ำเพื่อป้อนเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป การที่มีสะพานปลาหลายแห่งทำให้การขยายตัวของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตจาก
ทะเลเพิ่มมากขึ้น จังหวัดสมุทรสาครจึงกลายเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงที่สำคัญ
ของประเทศ และส่งผลให้เมืองมีการขยายตัว แต่ในทางกลับกันกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นภายในสะพานปลาก็ก่อให้เกิดปัญหาตามมา ทั้งปัญหาภายในสะพานปลาและปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมือง เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการบริหารเมือง เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองและสะพานปลาโดยตรงหากไม่มีการป้องกันและแก้ไข

ดังนั้นการศึกษานี้จึงได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมือง โดยการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ
ให้สามารถรองรับการให้บริการของสะพานปลาในอนาคต โดยเฉพาะการปรับปรุงระบบการจราจร สถานที่
จอดรถยนต์สำหรับผู้มาใช้บริการให้เพียงพอ การปรับปรุงซ่อมแซมสภาพพื้นที่ภายในสะพานปลา เพื่อให้
สะพานปลาสมุทรสาครเป็นศูนย์กลางการขนถ่ายและซื้อขายสัตว์น้ำที่ได้มาตรฐานและจะเป็นการลดปัญหาที่
เกิดกับเมือง

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา การวางแผนเมือง
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิสิต ศุภางค์ ศุภพันธุ์มณี
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

3971905325 : MAJOR URBAN PLANING

KEY WORD: ROLE / LINKAGE / FISHING PORT / DEVELOPMENT / SAMUT SAKHON

SUPANG SUPAPUNMANEE : THE ROLE AND LINKAGE OF FISHING PORT FOR URBAN DEVELOPMENT OF SAMUT SAKHON. THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROF. SIRIWAN SILAPACHARANAN, 166 pp. ISBN 974-334-860-3.

The objectives of this thesis are 1) to determine develop guidelines of fishing ports in a proper way for urban development of Samut Sakhon including physical, socio-economic situation, 2) to understand functions and roles of its fishing ports including the linkage between its fishing ports and the urban development.

The study found that the city of Samut Sakhon has high potential for fishery due to its appropriate topography. Fishery is the principal revenue of Samut Sakhon, the fishing ports play important roles for embarkation and distribution of seafood products of the province and the country. There are many dealers from the province and other provinces coming to purchase sea fishes to sell to distributors including the representatives of factories for the transfiguration industry. The fishing ports influenced the expansion of seafood products that makes Samut Sakhon to be the center of seafood product industry of the country. In other hand, many activities happened at the fishing port create many problems such as traffic problem, environmental problem, urban management. All these problems would effect the urban development directly, if there are no preventive measurements and solutions.

Therefore, this study proposes that the urban development by improving the basic infrastructure support services of fishing ports in the future. Especially, improvement of traffic system and parking for the distributors. The improvement of fishing ports will increase its potential of the center of embargement and distribution marine products and also reduce problems affected to the city.

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา การวางผังเมือง
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิติศ ศ.ทวศ. ศ.ภพภูมิณี
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากเจ้าหน้าที่ส่วนราชการของจังหวัดสมุทรสาครทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูลและเอกสารในการศึกษา ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ อาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้

ขอขอบคุณ คุณวิไลวรรณ ภพประเสริฐ เจ้าหน้าที่จากองค์การสะพานปลาที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล คุณเกรียงไกร แทนมณเฑียร ที่ให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการสำรวจพื้นที่เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ บัด ผังเมืองรุ่นที่ 20 ขอขอบคุณ หม่อม หนา น้อย และเพื่อนๆ ผังเมืองรุ่นที่ 21 ทุกคน

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่เอ พี่อ้อ ที่คอยเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนในการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ศุภางค์ ศุภพันธุ์มณี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนที่.....	ด
สารบัญแผนภูมิ.....	ธ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	2
1.4 วิธีการเก็บข้อมูล.....	2
1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.7 ข้อจำกัดในการศึกษา.....	4
1.8 นิยามศัพท์.....	4
บทที่ 2 ทฤษฎี แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับฐานเศรษฐกิจ.....	5
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม.....	9
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของธุรกิจและอุตสาหกรรม.....	13
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตของเมือง กับทฤษฎีแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรม.....	15
2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบเมืองชายฝั่งทะเล.....	15
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
2.7 พัฒนาการของการประมงประเทศไทย.....	19
2.8 กรอบความคิดของงานวิจัย.....	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาคร	
3.1 ประวัติความเป็นมา.....	24
3.2 ลักษณะทางกายภาพ.....	27
3.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	27
3.2.2 ขนาด.....	27
3.2.3 การแบ่งเขตการบริหารและการปกครอง.....	27
3.2.4 ลักษณะของชุมชน.....	29
3.2.5 ลักษณะภูมิประเทศ.....	32
3.2.6 ลักษณะภูมิอากาศ.....	33
3.2.7 ทรัพยากรธรรมชาติ.....	33
3.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	40
3.3.1 การเกษตรกรรม.....	41
3.3.2 การปศุสัตว์.....	42
3.3.3 การประมง.....	43
3.3.4 การอุตสาหกรรม.....	48
3.3.5 การพาณิชย์.....	50
3.4 ลักษณะทางสังคมและประชากร.....	55
3.4.1 โครงสร้างประชากร.....	55
3.4.2 การกระจายตัวของประชากร.....	55
3.4.3 ความหนาแน่นของประชากร.....	56
3.4.4 แรงงาน.....	56
3.4.5 ด้านศาสนาและวัฒนธรรม.....	59
3.4.6 ด้านการศึกษา.....	59
3.4.7 ด้านการสาธารณสุข.....	59
3.4.8 สภาพการบริการขั้นพื้นฐาน.....	59
3.4.9 ลักษณะการใช้ที่ดิน.....	64
3.4.10 ผังเมืองรวมจังหวัดสมุทรสาคร.....	67
3.5 สรุป.....	70

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4	อุตสาหกรรมประมงและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง	
4.1	ปัจจัยส่งเสริมการเกิดอุตสาหกรรมประมงในจังหวัดสมุทรสาคร.....	72
4.2	โครงสร้างอุตสาหกรรมประมงจังหวัดสมุทรสาคร.....	75
4.2.1	ประเภทของการทำการประมง.....	76
4.2.2	ลักษณะการทำประมงทะเล.....	76
4.2.3	แหล่งทำการประมงทะเล.....	77
4.2.4	จำนวนครัวเรือนประมงและเรือประมง.....	80
4.2.5	แรงงานประมง.....	82
4.2.6	สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการทำประมง.....	82
4.3	บทบาทของสะพานปลาหรือท่าเทียบเรือประมง.....	84
4.3.1	ขอบเขตการให้บริการของสะพานปลาหรือท่าเทียบเรือประมง.....	91
4.3.2	โครงสร้างการตลาดและราคาสินค้าสัตว์น้ำ.....	93
4.4	ความได้เปรียบของท่าเทียบเรือประมงหรือสะพานปลาในจังหวัดสมุทรสาคร.....	98
4.5	ความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมประมงกับอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง.....	99
4.5.1	ประเภทอุตสาหกรรม.....	104
4.5.2	การกระจายตัวของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง.....	117
4.6	ความสัมพันธ์ระหว่างสะพานปลากับเมืองสมุทรสาคร.....	118
4.7	สรุป.....	124
บทที่ 5	วิเคราะห์ปัญหา ศักยภาพ และแนวโน้ม	
5.1	สภาพปัญหาของสะพานปลา.....	125
5.2	ศักยภาพและแนวโน้มของสะพานปลา.....	126
5.3	สภาพปัญหาของเมืองสมุทรสาคร.....	136
5.4	ศักยภาพและแนวโน้มของเมืองสมุทรสาคร.....	141
5.5	โครงการของรัฐที่มีต่อศักยภาพและแนวโน้มในการพัฒนาจังหวัดสมุทรสาคร.....	143
5.5.1	โครงการทางด่วนดาวคะนอง-บางขุนเทียน-สมุทรสาคร.....	144

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

5.5.2 โครงการระบบทางด่วนระหว่างเมืองชั้นที่ 3	
สายกระทุ่มแบน-ปากท่อ-ปราณบุรี.....	144
5.5.3 โครงการปรับปรุงการขนส่งทางรถไฟควบคู่กับการพัฒนาเมือง	
ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล.....	146
5.5.4 โครงการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำสำหรับพื้นที่ด้านตะวันตก.....	146
5.6 สรุป.....	150
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุปผลการศึกษา.....	151
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	153
6.2.1 แนวทางการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ.....	153
6.2.2 แนวทางการพัฒนาสะพานปลา.....	157
รายการอ้างอิง.....	161
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	166

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน.....	21
3.1 แสดงกลุ่มดิน ลักษณะดิน แยกเป็นรายอำเภอ.....	34
3.2 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจำแนกตามสาขาการผลิตของจังหวัด สมุทรสาคร ปี พ.ศ.2539.....	40
3.3 แสดงสถิติการเลี้ยงสัตว์ จำแนกตามชนิดสัตว์ แยกเป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ.2539.....	42
3.4 แสดงจำนวนครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง แยกรายอำเภอ ปี พ.ศ.2537-2538.....	44
3.5 แสดงจำนวนเรือประมงของจังหวัดสมุทรสาคร ปี พ.ศ.2539.....	44
3.6 แสดงปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำจืดและสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ ปี พ.ศ.2539.....	47
3.7 แสดงจำนวนโรงงาน เงินทุน แรงงาน แยกรายอำเภอ ปี พ.ศ.2539.....	48
3.8 แสดงจำนวนสถานประกอบการที่ผ่านการตรวจแรงงานในปี พ.ศ.2539.....	49
3.9 แสดงจำนวนประชากรชาย-หญิง แยกเป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ.2535 และ พ.ศ.2540.....	55
3.10 แสดงจำนวนแรงงานต่างชาติที่ออกใบอนุญาตทำงาน.....	57
4.1 แสดงการเปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการประมงของภาค กรุงเทพมหานครและปริมณฑลปี พ.ศ.2533 และ 2538.....	74
4.2 แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัดสาขาเกษตรกรรม ปี พ.ศ.2537-2539 จังหวัดสมุทรสาคร.....	74
4.3 แสดงจำนวนครัวเรือนประมง จำแนกตามลักษณะของการดำเนินงาน ปี พ.ศ.2528 และ 2538.....	81
4.4 แสดงจำนวนเรือประมง จำแนกตามประเภทเรือ ปี พ.ศ.2528 และ 2538.....	81
4.5 แสดงจำนวนแรงงานประมงในช่วงที่ใช้คนมากที่สุด จำแนกตามแหล่งที่มาของแรงงาน ปี พ.ศ.2538.....	82
4.6 แสดงการเปรียบเทียบสะพานปลา/ท่าเทียบเรือประมง.....	90

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
4.1 แสดงปริมาณสินค้าสัตว์น้ำทะเลชนิดที่สำคัญ ณ สะพานปลา สมุทรสาคร ปี พ.ศ.2537-2539.....	97
4.2 แสดงประเภทและขนาดของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง ปี พ.ศ.2539.....	103
4.3 แสดงลักษณะการผลิตและแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการประมง.....	103
4.4 แสดงจำนวนโรงงาน แรงงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ ประมง จำแนกรายตำบล ปี พ.ศ. 2539.....	115
5.1 แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัดสาขาเกษตรกรรม ปี พ.ศ.2537-2539 จังหวัดสมุทรสาคร.....	128
5.2 แสดงการคาดการณ์ผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสาครสาขาประมง ในระยะเวลา 10 ปี.....	128
5.3 แสดงปริมาณสัตว์น้ำที่ขึ้น ณ สะพานปลาและทำเทียบเรือประมง ปี พ.ศ.2535-2540.....	129
5.4 แสดงสถิติยานพาหนะขนส่งสินค้าสัตว์น้ำผ่านสะพานปลาสมุทรสาคร ปี พ.ศ.2535-2540.....	130
5.5 แสดงการคาดการณ์ปริมาณเรือและรถยนต์ที่นำเข้า-ออกสะพานปลา สมุทรสาครในระยะเวลา 10 ปี.....	134
5.6 แสดงจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวข้องกับการประมง ปี พ.ศ.2539 (เฉพาะที่เป็นผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ).....	135

สารบัญแนพื้นที่

แผนที่ที่	หน้า
3.1 แสดงขอบเขตการปกครอง รายตำบล.....	28
3.2 แสดงลักษณะชุมชนมหาชัย-ท่าฉลอม จากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2530.....	30
3.3 แสดงลักษณะชุมชนมหาชัย-ท่าฉลอม จากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2540.....	31
3.4 แสดงลักษณะกลุ่มดิน.....	35
3.5 แสดงสภาพการใช้ทรัพยากรที่ดินด้านการเกษตร ปี พ.ศ.2534.....	36
3.6 แสดงป่าอ่วมมหาชัยฝั่งตะวันตกและป่าอ่วมมหาชัยฝั่งตะวันออก.....	37
3.7 แสดงแหล่งศูนย์กลางธุรกิจการค้าที่สำคัญ.....	52
3.8 แสดงเส้นทางคมนาคม.....	61
3.9 แสดงเส้นทางคมนาคมในเมืองสมุทรสาคร.....	62
3.10 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ.2542 ในเขตผังเมืองรวม เมืองสมุทรสาคร.....	68
3.11 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ.2542 ในเขตเทศบาลเมือง สมุทรสาคร.....	69
4.1 แสดงที่ตั้งสะพานปลา/ท่าเทียบเรือประมง.....	88
4.2 แสดงที่ตั้งอุตสาหกรรมห้องเย็น.....	105
4.3 แสดงที่ตั้งอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค.....	108
4.4 แสดงที่ตั้งอุตสาหกรรมน้ำแข็ง.....	110
4.5 แสดงที่ตั้งอุตสาหกรรมปลาป่น.....	111
4.6 แสดงที่ตั้งอุตสาหกรรมต่อและซ่อมแซมเรือ.....	113
4.7 แสดงแหล่งที่อยู่อาศัยของแรงงานต่างด้าว	123
5.1 แสดงโครงการทางด่วนดาวคะนอง-บางขุนเทียน-สมุทรสาคร.....	145
5.2 แสดงโครงการปรับปรุงการขนส่งทางรถไฟควบคู่กับการพัฒนาเมือง.....	148
5.3 แสดงที่ตั้งประตูระบายน้ำและสถานีสูบน้ำโครงการแก้มลิง คลองมหาชัย-คลองสนามชัย.....	149

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่

3.1 แสดงการจ้างงานจังหวัดสมุทรสาคร ปี พ.ศ.2540.....	63
4.1 แสดงวิถีการตลาดสัตว์น้ำทะเลจังหวัดสมุทรสาคร.....	106
4.2 แสดงความสัมพันธ์ด้านหน้าและความสัมพันธ์ด้านหลังของ อุตสาหกรรมประมงและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง.....	112
4.3 แสดงความสัมพันธ์ในธุรกิจการประมง.....	113